

A MAGYAR KIRÁLYI POSTA A XVII. SZÁZAD KÖZEPÉN.¹⁾ (1642—1664.)

Irta: MUNKÁS LÁSZLÓ.

A XVII. század közepén a magyar királyi posták igazgatásában lényeges változás állott be. Mig ugyanis *Bornemisza* István főpostamester elmozdításáig²⁾ (1635.) a posták dolgában az uralkodó legnagyobb részt saját személyében intézkedett és arra a nádor, mint a király törvényes helyettese, gyakorolt befolyást: a mondott időtől fogva a nádorral folytatott nem csekély küzdelem után³⁾ lépésről lépésre nemsokára a pozsonyi kamara — mely időközben a többi kamarák (a szepesi és nedeliczi horvát-szlavon) felett is első szerephez jutott — ragadta magához a posta igazgatását is és az egész magyar királyi postaintézményt saját hatáskörébe vonta be.

Bornemisza után a főpostamesterek kivétel nélkül a pozsonyi kamara alkalmazottaiból kerülnek ki, sőt utóbb, hogy a postát még szorosabban a kamarához csatolják, a főbb postahelyeken, melyeket postamester vezetett, lassankint többnyire az ottani harminczados lett egyuttal a postamester is, ezekhez osztattak be a kisebb posták, kiknek vezetői veredarius nevet viseltek és mindkettőjük postilíói vagyis postalegényei. Ez egyébiránt kivételesén már azelőtt is előfordult, de csak a pozsonyi kamara fenhatósága alatt lett ez a szokás kivételből szabálylyá.

A pozsonyi főpostamesterek addigi *külön postaszámadásai* már *Ekker* alatt megszűntek, de utódai által sem folytattak, mert a posták számadása a harminczadosok számadásába olvadt bele és miután a posta már azelőtt is a harminczadosok jövedelméből tartatott fenn, az egyesítés igen természetesnek mutatkozott; sőt hol még a postamester nem is volt harminczados, járandóságait többnyire a helybeli harminczadtól kapta.

Igy lett *Holló Zsigmond* nagy-sárosi harminczados egyszersmind postamester,⁴⁾ *Palánky Mihály* tokaji harminczados egyuttal ottani

1) Felolvasatott a „*Posta és Távirda Szakkör*”-ben 1900. decz. 1-én.

2) V. ö. G. T. Sz. IV. évf. 1. és 49. lap, valamint VI. évf. 97. lap.

3) L. *Eszterházy Miklós* nádor számos levele a pozsonyi kamarához. Országos Levéltár. Kamarai levelek. 1646—1649. B) és C) csomókban.

4) Orsz. Levéltár. Kamarai levelek 1660—1669. A) csomó.

postamester,¹⁾ *Danéczy György* a mídön a kassai harminczadosságot elnyerte egyenesen folyamodott az eperjesi postamesterségért is, mint a mi azzal együtt szokott járni,²⁾ *Vöcsey János* galgóczi postamestert pedig 18 évi szolgálata után utasították, hogy adja át *Sirsich* ottani harminczadosnak a postamesterséget és menjen *Beszterczére*, (*Beszterczebányára*) a *Besztercei* és *illavai* posták administratióját átvenni.³⁾ *Sirsich* alias *Horváth Gáspár* 1669-ben lett *Trencsénben* harminczados és egyuttal postamester.⁴⁾ A *szathmári* postamester *Stenzel Kristóf* a hozzá beosztott többi postákkal együtt járandóságait rendesen a *szathmári* harminczadosnál vette fel, ugy szintén *Horváth Péter* eperjesi postamester az eperjesitől, *Soos* kassai postamester a kassaitól stb.⁵⁾ Megesett egyébként, hogy postamesterből lett a harminczados, így *Seldner János* löcséi postamester ugyanott lett harminczados.⁶⁾

Ekker Lukács volt az első *pozsonyi* főpostamester, ki ezen hivatalt a *pozsonyi* kamara pártfogása mellett és indítványára nyerte meg. Utána *ifjabb Bornemisza István* egy negyedévi hivataloskodása után *Serpente Ferdinánd* szintén a *pozsonyi* kamara embere viselte azt, de csak két évig, mert a harmadik évben pestisben elhalt.⁷⁾

Serpente után 1645-ben *Angarani Tamásnak* a kamara fogalmazójának adományoztatott a *pozsonyi* postamesterség⁸⁾ s ennek csakhamar meggyült a baja *Paar Károly* osztrák örökös főpostamesterrel, a ki újra megkisérté családjá privilegiumának Magyarországon is érvényt szerezni és 1646-ban panaszt emelt *III. Ferdinánd* királynál *Angarani* ellen. De már akkor *Eszterházy Miklósnak* 1645-ben bekövetkezett halála és utódja gróf *Draskovics Jánosnak* rövid hivataloskodása után gróf *Pálffy Pál* a *pozsonyi* kamara volt prefektusa volt a nádor, a ki a *Paar* család aspirációival szemben ugyanazon álláspontot foglalta el, mint elődei. Erre mutatnak az 1646. szeptember 15-én és 19-én a *pozsonyi* kamarához intézett királyi leiratok,⁹⁾ melyekben a többi között ezek állanak: „*Paar Károly* panaszt tett, hogy *Angarani* is azon van, hogy ő senki másnak csak ő Felsőének és ő Felsőge ezen országbeli kama-

1) Orsz. Levéltár. Benigna Resol. 1654. febr. 7.

2) Ugyanott. Kamarai levelek. 1660—1669. C) csomó.

3) Ugyanott. Kamarai levelek. 1660—1669. A) csomó.

4) Ugyanott. Benigna Resol. 1669. nov. 24.

5) Nemzeti muzeumi könyvtár. Fol. Lat. 879. és 2769.

6) Orsz. Levéltár. Benigna Resol. 1638. febr. 13.

7) Ugyanott. Kamarai levelek. 1610—1619. D) csomó. Ebbe került tévedésből *Angaraninak* — már akkor a kamarai számvevőség főnökének — 1670-ből való egy információjá, melyben ezen adat foglaltatik.

8) Ugyanott. Benigna Resol. 1645. nov. 8.

9) Ugyanott. Benigna Resol. 1646. szept. 15. és 19.

rájának van alárendelve; meghagyandó tehát Angaraninak, hogy ezentul mindazon dolgokban, miket neki Paar az udvari postaprefectúra útján rendel, vagy a miben intézkedik, minden kifogás nélkül, (absque omni tergiversatione) járjon el és ő Felsége szolgálatában magát ahhoz tartsa. “ Hogy e parancs ismét *nem* foganatosított, az bizonyára csak Pálffy nádor és a pozsonyi kamara támogatása mellett volt lehetséges; a kik a magyarországi posta felett való fenhatóságukat továbbra is megtartották.

A postaszolgálat egyébiránt egyre hiányosabb lett. Az 1648. november 3-án kelt kir. leirat¹⁾ azt mondja, hogy: „a Magyarországon elhelyezett postáknál nagy rendetlenségek és zavarok állottak be, a postások nem járnak el rendesen hivatalukban, sőt olyanok is vannak, kik hivatalukat másoknak bérbeadják, mert maguk azt vezetni nem képesek. Innen van, hogy a levelek nemcsak nagy késedelmet szenvednek, de gyakran fel is nyitvatnak, sőt el is vesznek. Ezen rendetlenségek állítólag onnan erednek, mert a főpostamester a *szokásos* hivatali vizsgálatokat nem teljesíti; küldje ki őt ennél fogva a kamara vizsgálatra; hogy a postások ismét visszatérve a jó rendhez és fegyelemhez, a leveleket pontosan hordják stb.”

Angarani tehát kiküldetett, és kiküldetésének eredményéről 1649-ben gróf Pálffy Pál nádornak Bajmóczon referált; a miről postatörténelmi munkájában Szádeczky is megemlékezik.²⁾

Ezen vizsgálatok tehát már azelőtt is *szokásban voltak* és hogy azokat már Bornemisza István is gyakorolta, egy a pozsonyi kamarához intézett általam újabban feltalált leveléből kitetszik.³⁾

Mindjárt a hivatalbalépése után t. i. utasította Bornemiszt a kamara, hogy a nádornál jelentkezzen és a posták állapotját vizsgálja meg. Ezen megbízatásáról a következő levélben ad számot a kamarának: „Az Ngod s kegyelmetek parancsolatja szerint mind Palatinus uramnál voltam és mind inquiráltam az postákat Bajmócig, azonképen az ujbári uton levőket is. Az ujbári uton lévőek, mivelhogy messze kellett Mocsonokra kerülni és nem is járt el ketteje tisztében, másokat fogattam, kettőt Sopornyára helyeztettem és mivelhogy nem találhatni mindenkor efféle lovasokat ily szük és drága időben, három lovat vettem nekik és ujonnan megesküttetem őket. Az kassai uton lévőekben 4 defectust (hiányt) találtam, ugy mint Gerencsért, Rippényt, Tapolcsánt és Sámbokrétet, kiknek csak egy-egy lovuk volt mostan; Rippényt és Tapolcsánt megváltoztattam és olyakat hattam az két helyben, kik velem eljárhatnak tisztékben. Az gerencsérinek még egy lóra szegődtem, az

1) Orsz. Levéltár. Benigna Resol. 1648. nov. 3.

2) Kéziratban a posta és táv. tanfolyamon kézikönyv gyanánt használtatik.

3) Orsz. Levéltár. A pozsonyi kamarához írott levelek kelet nélkül *H*) csomó.

régi szolgálatja kedvéért még ad finem istius angariae (ezen évnegyed végéig) megpróbálom. Az bajmóczinak is megirtam, sub ammissione officii (hivatalvesztés terhe alatt) az számbokréti filiálisát helyben helyeztesse, ne legyen fogyatkozás ő miatta. is. Bajmóczon tul lévők mind helyben vannak, bizonyosan végére mentem; hanem Andaháznak és Bohusnak irtam, ők is subscribálják (írják alá) az postaczedulákat. Az galgóczyi uton eleget inquiráltam (nyomoztam), de mindenkor voltak lovai, fogatta s intettem is ennek utána continue (folyton) két lovat tartson otthon és egyéb szükségére más lovakat tartson.“

„Hogy azért nekik is legyen mi mellett megmaradni és akárki is ne hatalmaskodjék rajtuk, az régi szabadságokban maradhassanak; meg is kérem Nagyságod és kegyelmeteket, az minémü elébbeni privilégiumokat beattam, revideálja, hogy nyomathassak egynehány exemplart (példányt).“

Ebből az látszik, hogy a postáknak már akkor is megvolt a magok instructiója, több mint valószínű azonban, hogy az ugyanaz volt, a mi az osztrák örökös tartományokban érvényben állott. Legalább Szent-Benedeky Márk a kamarai számvevőség főnöke 1654 április 17-én a pozsonyi kamarához írott levelében¹⁾ azt írja, hogy: „a postamestereknek adatni szokott instructió az itteni számvevőségnél nem található, szükségesnek mutatkozik tehát, hogy azon instructiókból, melyeket a bécsi udvari főpostamestertől szoktak kapni, — daczára, hogy a posták fizetésöket innen huzzák — a számvevőség is kapjon.“

De visszatérve Angaranira; jellemző, hogy hivatalos körutjáról nem Paarnak, hanem a nádornak referált, sőt egyéb bajaiban is ehhez folyamodott.²⁾ Pálffy nádor hatalmas pártfogója is volt neki — a mint ez 1649 szeptember 21-én Bajmóczon kelt s a pozsonyi kamarához intézett következő leveléből kitetszik:³⁾

„Az Ő Felsége parancsolatjára kegyelmetek által instituált vizitációjából visszajöven, Pozsonyi Postamester Angarani Tamás ur érkezék ide, kit magunk elibe hivatván, kérdeztük utjának fructusát (eredményét) ő kegyelmétől s az Posták rendét és állapotjukat; kire mondá ő kegyelme, hogy az mely helyekben fogyatkozások voltak volna is, azokat postamesterek által remediáltatta (helyrehozatta) s magunk is tapasztalhatóképpen veszük eszünkben, hogy csak máris két-három nappal is előbb járnak az levelek, hogy sem ennek előtte. Tudakoztuk azt is ő kegyelmétől, hogy mit fizetnek az többi postamesterek az ő filiálisoknak? mondá, hogy egy lóra egy hónapban három forintot és

1) Országos levéltár. Kamarai levelek. 1650—1659. B) csomó.

2) U. o. Benigna Resol. 1649 júl. 8. 1651 márcz. 8., május 31.

3) U. o. Kamarai levelek 1640—1649. A) csomó.

ha mi Curirpénzök jön, annak is felét elveszik; kérdeztük, ha ő kegyelme is azt cselekedte-e a maga filiálisaival? mondá, hogy nem, hanem valamit egy perceptor adott, — csak az fél kurirpénzt tudván ki belőle — épen megadta nekik. Kihez képest akaránk kegyelmeteket requirálnunk és kérnünk, hogy kegyelmetek adassa kezében ő kegyelmének az filiálisok fizetését is a *régi szokás szerint*, az mint a többi postamestereknek is adatik; miként mind az fél Curirpénzét vehesse ki, mind pedig nagyobb respectussal és obedienciával (tisztelettel és egedelmességgel) legyenek ő kegyelméhez az posták, s az többi postamestereknél főbb helyet tartva, aziránt is conditiója (helyzete) ne legyen alábbvaló; s valamint kegyelmetek a maga auctoritását conserválni (tekintélyét fentartani) kívánja, úgy adassa és adja meg kinek-kinek az övét is, s így fognak az dolgok rendesen és sietséggel folyni és járni. Tudjuk mi azt s talán kegyelmetek között is lehetnek olyak, az kik emlékeznek arra, hogy az *pozsonyi postamesternek semmi dependentiája (függése) nem volt az kamarától, hanem csak az udvartól*, de mivel fizetését, onnét vötte és az tisztet is egy néhányaknak mi szerzettük, mi tétettük az juramentumok formájába (az eskümintába) azt, hogy onnét dependeáljon (függjön) s tudtuk is őket tractálni (velük bánni); a ki megérdemlette, gratiát (ajándékot) is szerzettünk neki, a ki pedig rosszul viselte magát, amoveáltuk (elmozdítottuk), kiben — értvén az Udvarnál is az olyanok rossz és comprobált (kifogásolt) magaviseletét — nem tettek difficultást (nem okoztak nehézséget). Továbbá látván és tudván azt jól, hogy az posták nem egyébért, hanem az közönséges és országos jóknak sietséggel való alkalmaztatásokra nézve rendeltettek s nekünk is tisztünk és hivatalunk szerint szükségesképpen kelletik az olyanokra vigyáznunk; szözlöttünk és most is kérjük kegyelmeteket, hogy meggondolván, hogy az pozsonyi postamester nem kurir, sem pedig köz- és kamara postája, hanem Ő Felsege officialisa (tisztviselője) és ha miben köz és általa járandó dolgokban vét, professionatus és más állapotú személy lévén az alatta valóknál, megbüntetheti mindenkor Ő Felsege; csak kegyelmetek is adassa meg neki mind respectusát (tiszteletét), mind ahhoz való remediumokat (eszközöket) ne tetessen neki injuriát (igazságtalanságot) s nem lészen semmi panasz; és minthogy mi promoveáltuk az tisztre (mi hoztuk be a hivatalba), nem látván és esmérvén ő kegyelmében semmi vétket, az mely az közönséges jónak promotiójában (előmozdításában) valami gátot tenne, mind Ő Felsege előtt protegálni akarjuk. Melyet akartunk kegyelmeteknek értésére adnunk. Isten tartsa meg kegyelmeteket jó egészségben. Ex arce mea Bajmócz die 27. Septenbris 1649 (Bajmócz várában 1649 szeptember 27-én).

Paulus Pálffy s. k.

Ezen levélből a pozsonyi postamester helyzetére nézve a következők tűnnek ki:

1. hogy Angarani és a pozsonyi kamara közötti viszony nem a legharmonikusabb lehetett; a mennyiben a nádor kénytelen mellette egész mentő és védő levelet írni a kamarának és a kamarát kérni, hogy adja meg neki, a mi őt megilleti;

2. hogy a posták fizetése nem ment többé Angarani kezén keresztül, mint Paar Péter és Bornemisza idejében; sőt a pozsonyi postamester filiálisait, a közvetlen alárendelt veredáriusokat is a kamara Angarani kikerülésével közvetlenül fizette és fizettette. Azért kell a nádornak a kamarát megkeresni, hogy „adassa kezében ő kegyelmének (t. i.) Angaraninak) az filiálisok fizetését is *a régi szokás szerint*.” E tekintetben különben a pozsonyi kamara számvevőségének egy 1667. február 5-én kelt jelentése ad bővebb felvilágosítást. A nádor (már akkor Wesselényi Ferencz) t. i. meghagyja a kamara számvevőségének, hogy az 1655 óta (akkor lett t. i. Wesselényi nádor) a posták részére teljesített kifizetésekről adjon kimutatást. A számvevőség azt jelenti, hogy 1655-ről nincs a postákról külön nyilvántartás (Regestrum Connumerationis Postarum), az utolsók 1647. és 1648-ból valók, 1648 óta nem tartották számon külön a postákat (ab 1648 nulla nova connumeratio postarum facta est).¹⁾ Ebből különben az is kitűnik, hogy Pálffy nádor levelének nem igen volt foganatja, mert az általa kívánt *régi szokásra* a pozsonyi kamara többé nem tért vissza. Egyébiránt éppen Pálffy volt az, a ki kamarai prefektus korában Bornemisza idejében a nádori befolyást a kamarai ügyekre csorbitani igyekezett, nádor korában azután volt elég alkalmja azt megbánni.

A panaszok a posta ellen különben egyre szaporodtak, sőt Pálffy maga sem bizott benne. Így írja 1650. május 10. a pozsonyi kamarának Eperjesről,²⁾ hogy „országos dolgokban kurirokkal küldte a leveleit Pozsonyig, melyeket Ő Felségéhez maga főpostamester úr fog Bécsbe felvinni pro celeriori resolutione (gyorsabb elintézés végett).“ Ebből meg az látszik, hogy a főpostamester maga is hordta a nagyobb fontosságú leveleket és az udvari embereknél közbenjárt, hogy azokra mielőbb megkaphassa az elintézését. Ezen levelében utóirat gyanánt ez áll „kérjük kegyelmeteket, a mint annak előtte is kértük, az postákat informálja és informáltassa (utasítsa és utasítsa) mert nem következik így jó az dologból“. Az esztergomi érsek is így ír: Mindjárt nem javallottuk, hogy az extraordináriának (rendkívüli gyűlésnek) elhalasztása felől Palatinus Úrhoz szóló levelet *csak postára* adta kegyelmetek.“

¹⁾ Országos levéltár. Kamarai levelek 1660—1669. C) csomó.

²⁾ Országos levéltár. Kamarai levelek 1650—1659. B. csomó.

Wesselényi Ferencz a felsőmagyarországi hadak főkapitánya — a ki utóbb (1655-ben) nádor lett — gyakran panaszkodik a posták késedelmes járása ellen a királynál, hogy Ő Felsége leveleit „egy hónap alatt“ juttatják hozzá Kassára¹⁾ (per spatium unius mensis); egy másik panaszja szerint a pozsonyi postamester csaknem valamennyi levelét felnyitja és úgy adja tovább, sőt sokáig magánál tartja és pedig oly leveleket, melyeket sürgős ügyekben küld Ő Felségének, vagy Lobkovitz herczegnek, Puchaim generálisnak stb.²⁾; ismét egy másik esetben panaszozja,³⁾ hogy posták Kassáról-Pozsony felé nincsenek jól elhelyezve, és a jelen viszonyokhoz képest nincsenek elegendőképen ellátva, és ebből a rendeletek késedelmes végrehajtása sőt a foganatosítás elmaradása származik.

III. Ferdinánd király teljes igyekezettel azon volt, hogy ezen mizériákon segítsen. Wesselényihez 1650 decz. 18. intézett levelében értesíti Wesselényit, hogy „a mi a pozsonyi postaprefectus gyanus viselkedését illeti, meghagytuk“ — ugymond — „a kamarának, hogy a felügyeletet szorgalmasabban gyakorolja, és a miért leveleidet visszatartja, vagy felnyitja rendreutasítsák“ stb.⁴⁾ Az 1652. jul. 24. és 25. kelt kir. leiratok a posták gyorsabb járását sürgetik.⁵⁾ Végre az 1652. nov. 30. kelt királyi leirat elrendeli, hogy úgy a kamarának mint a nádornak levelezése is ne a postán, hanem futárok által továbbítassék.⁶⁾

A késedelmeknek magyarázatát azonban részben megadja az 1652. decz. 28. kelt s az udvari kamarától a pozsonyi kamarához a király nevében intézett leirat, a melyen nincs a király aláírása. Különbösen is ritkábbak kezdenek lenni a király sajátkezüleg aláírott intézkedései a posták dolgában; és azoknál is, a melyeket a király ír alá, ez a passus kezd szokássá válni a pozsonyi kamarához intézett leiratoknál, hogy az „Önök alázatos folyamodványára és a mi udvari kamaránknak e tárgyban adott véleményadására“ (ad demissam vestr aminstantiam et per Cameram nostram Auilicam desuper factam humillimam relationem). Ebből az látszik, hogy a mint a pozsonyi kamara előbb magához ragadta a posták feletti rendelkezést, úgy most már az udvari kamara hozta magától függésbe a pozsonyi kamarát. A nádori befolyást annak idején a pozsonyi kamara igyekezett megnyirbálni a maga javára, most pedig azt az udvari kamara foglalta le a maga részére; és itt is bebizonyult a régi igazság, hogy a hol a magyarok áskálódtak egymás

1) Országos levéltár. Benigna Resolutio 1650. okt. 22.

2) U. o. Benigna Resolutio 1651. jan. 7.

3) U. o. Benigna Resolutio 1652. decz. 18.

4) U. o. Kancelláriai osztály, Történelmi emlékek.

5) U. o. Benigna resolutio 1652. jul. 24. 25.

6) U. o. Benigna resol. 1652. nov. 30.

ellen abból a hasznot mindig a német vitte el. A posták dolgában az udvari kamara ragadta magához a főbefolyást, sőt maga Pálffy Pál a nádor és Wesselényi is gyanuba keveredett, amint azt a fentemlített kir. leirat mutatja.¹⁾ Ezen királyi leirat érdekes világot vet úgy a pozsonyi postamester helyzetére, mint az udvari kamara fondorlataira, azért érdemes vele bővebben is foglalkozni.

Az udvari kamara ugyanis ezt írja a pozsonyi kamarának: Ő Felsége szándékát a posták dolgában, melyet november 30-iki levelökben közöltek, nem kellőképen hajtották végre, a mint erről a haditanácstól²⁾ is jött értesítés, hogy tehát Ő Felsége akarátát jobban megértsék, tudatja, hogy Ő Felsége nagyobb gyorsaságot kíván; levelei és dolgai a rendes módon továbbitassanak ugyan, de nem úgy mint eddig, hogy a veredariusok csak egy lóval utazzanak, de azt akarja Ő Felsége, hogy a futárok módjára az egyik postától a másikig a lovakat felváltsák (ab una posta ad aliam equos mutent) és éjjel-nappal fussanak (currant) míg csak a kitüzött helyre be nem érnek; ezért rendes fizetésükön felül külön díjazásban is részesüljenek, *de csak akkor, ha külön így kívántatik*. A mi illeti Magyarország nádorát és Wesselényi urat³⁾ — *mint uraságtok is említik* — a kik Ő Felsége ezen kegyes elhatározásával visszaélhetnének és azon helyekre magándolgáikat is küldözhetnék; azon úgy lehet segíteni, hogy a pozsonyi postamester ezen levelet — *úgy a mint arra utasítva van* — (prouti in mandatis habet) nekem — Radoltnak⁴⁾ — ide küldi; ha mindazon levelek az itteni belső titkos tanácsos urak által felbontatnak, könnyű megtudni, volt-e szükség külön futárra, és ha azt találjuk, hogy azok a mondott nádornak és Wesselényinek magán dolgai, melyek a rendes módon lettek volna küldhetők, nem fogjuk elmulasztani a kellő eljárást alkalmazni.“

A levelek panaszolt késése, felbontása és visszatartása tehát onnan is származhatott, mert a nádor és Wesselényi leveleit előbb a pozsonyi postamester által Bécsbe küldették, ott felbontották, elolvasták és csak midőn Pozsonyba visszakerültek, továbbították a rendeltetési helyre. A híres „fekete-kabinet“ megkezdte működését és hogy a fenti ürügy alatt folytatott kémkedés bizonyára nem maradt csak annyiban, nem küldenek-e a nádor és Wesselényi a külön postával magándolgáikban is leveleket; azt hazánk az ezen időre következett történetének gyászos lapjai eléggé mutatják.

1) Országos levéltár. Benigna Resol. 1652. decz. 28.

2) A bécsi udvari haditanács is kezdi magát a magyarországi posták dolgába beleártani.

3) Akkor — 1652-ben — még Pálffy Pál volt a nádor és Wesselényi a felső-magyarországj hadak főkapitánya.

4) Radolt volt akkor az udvari kamara igazgatója.

Wesselényi panaszai a posta ellen csak nem akarnak véget érni; 1653. jun. 20 ismét panaszolja, hogy a posták, különösen a pozsonyi és azon vidékiek, a leveleket elkéstetik és sokáig visszatartják; kéri tehát, hogy kötelességökre szoritassanak, és ha nem teszik, szigoruan büntetessenek. Ez értelemben intézkedik a megfelelő kir. leirat¹⁾ 1653 május 10-én pedig Wesselényi sürgéti, hogy a Kassától Tokaj felé lévő posták hozassanak rendbe. Erre azonban az udvari kamara azt válaszolja, hogy az udvari hadi tanács azt nem találja szükségesnek, ennélfogva gróf Wesselényi értesítendő, hogy a mondott posták tárgyában Ő Felségét tovább ne molestálja.²⁾

1654-ben meghalt Pálffy Pál nádor, kinek kezdeményezésére 1654-ben Krakó-felé lett volna postajárás berendezendő. A pozsonyi kamarának ugyanis meghagyatott, hogy ezt Pálffyval egyetértőleg rendezze be;³⁾ — de hogy ez megtörtént-e? annak nyomára nem akadtam.

1655-ben gróf Wesselényi Ferencz választott nádorrá, de azért megmaradt a felső-magyarországi hadak főkapitánya is; a költőink által (Gyöngyössy István, Arany János) megénekelt regényes módon Murány vára és az ahhoz tartozó — ma a Coburg herczeg kezén lévő — óriási uradalmak birtokába jütván, Murány várában telepedett le; nádorrá történt megválasztatása után azonban a király Zólyomban 4 házat ajándékozott neki, hogy a nehezebben hozzáférhető Murány helyett oda tegye át székhelyét⁴⁾ (pro commodiori residentia sua) utóbb Breznóbányán⁵⁾ kapott a zólyominak megszüntetésével székhelyet, és pedig előbb a zólyomi, utóbb a breznóbányai szabad királyi városi taksáknak az ő és neje Szécsy Mária részére való adományozása mellett.

A régi postavonal ezen helyeket nem érintvén, Wesselényinek első teendői közé tartozott Beszterczebányán és Garam-Szent-Kereszten postákat állíttatni.⁶⁾

Tudott-e Wesselényi afelől, vagy nem, hogy Angarani pozsonyi postaprefectus az ő leveleit továbbítás előtt Bécsbe küldözgette az udvari kamarához, a hol azokat feltörték, elolvasták és csakügy küldték vissza Pozsonyba továbbítás végett, (nem lehetetlen hogy ezt a király sem tudta;) annyi bizonyos, hogy Wesselényi ügy III. Ferdinándnál mindvégig, úgyszintén eleinte I. Leopoldnál is nagy kegyelemben állott;⁷⁾

1) Orsz. levéltár. Ben. Resol. 1653. jún. 20.

2) U. o. Ben. Resol. 1653 május 10.

3) U. o. Ben. Resol. 1651 jún. 28.

4) U. o. Benigna Resol. 1655. máj 10. és jun 24.

5) U. o. Benigna Resol. 1666. jun. 3.

6) U. o. Kamarai levelek 1630—1639. D) csomó Tévedésből ezen csomóban van Wesselényinek idevágó 1657. nov. 28-án Beszterczebányán kelt levele.

7) U. o. Ben. Resol. 1657. máj. 12. Wesselényinek a pozsonyi királyi várban, ha a király nem volt ott, szálló engedélyeztetett (hospitium conceditur),

és több mint valószínű, hogy Angarani az 1657. júl. 6. kelt kir. leirattal Wesselényi befolyása következtében mozdított el a pozsonyi postaprefectusságból.

Helyébe *Lauzer Gáspár* volt győri harminczadivatali ellenőr (contrascriba) lett pozsonyi főpostamester. Angarani ezen kir. leirat szerint „a kamara előtt is tudvalévő okokból” mozdított el; de hogy mik voltak ezen okok, az sehol sincs világosan megmondva; más hivatal elnyeréséért beadott folyamódványaira történik hivatkozás az udvari kamara leirataiban, hogy folyamódványa «mellékelve van» de ez a melléklet a melyből tán meglehetne valamit tudni, mindenütt hiányzik. Az tény, hogy Angarani puhára esett; mert 1645. és 46-ban szenvedett nagy kárai kárpótlása fejében 1600 forint gratiát (ajándékot)¹⁾ 1660-ban pedig jobb hivatalt kapott; elnyervén a pozsonyi harminczadosságot²⁾ azon feltétel alatt, hogy «magát ezentul jobban fogja viselni» utóbb a pozsonyi kamara számvevőségének lett a főnöke és egész 1680 körül bekövetkezett haláláig az is maradt.

Lauzer Gáspár 1657-től egész 1664-ben bekövetkezett haláláig bírta a pozsonyi postamesterséget (vagy főpostamesterséget, — nevezik így is, úgy is) de hogy az ő hatásköre sem volt a posták fizetése dolgában a régi, kitűnik a Nemzeti Muzeumban lévő 1660. évi számadásából,³⁾ mely szerint a pozsonyi kamarától kapott dotatióból csak az ő 8 filiálisainak fizetett, és csakis ezzel számolt el, a többi postákról számadásában nincsen szó; azok már máshonnan kapták fizetésöket. Máskülömben megmaradt egyéb intézkedési köre, mint azt egy 1661 ápr. 2-án a pozsonyi kamara által részére kiadott instructio mutatja⁴⁾ Ebben meghagyatik neki, hogy az összes postamesterek, veredáriusok és filiális postáknál szorgalmasan tartson vizsgálatokat, meg vannak-e lovaik és hivatali felszereléseik, melyek után fizetést huznak, oly számban és állapotban, mint azt tartani kötelesek? alkalmasak-e a szolgálatra és serények-e a szolgálatban személyenként? hogyan kapiák a filiálisok negyedévenként fizetésöket főnökeiktől, nem-e valami levonással és évnegyedenként egyszerre-e vagy csak részletenként és milyen pénzben? hogyan járnak el a curirpénzekkel? kiknek gondatlansága, vagy hanyagsága miatt akadnak meg hosszabb ideig a levelek és staféták; tudja ki, kik továbbbitják a postát postaczedula nélkül (absque scheda) — amint azt Lauzer is több ízben panaszolta, — kik azok, a kik saját hasznukra a

1) Orsz. levéltár. Kamarai levelek 1610—1619 D) csomó melybe tévedésből Angarani 1676-ból való levele is belekerült, melyben azt maga is állítja.

2) U. o. Benigna Resol. 1660 márcz. 31.

3) Nemzeti Muzeum fol. Lat. 2769.

4) Orsz. levéltár. Kamarai levelek 1660—1669. C) csomó.

Curirokat a legközelebbi postán tul is, sőt a postauttól eltérőleg is küldözik, és az által a szomszéd postáknak kárt okoznak. Nyomozza ki, kik adják a rábizott postakürtöt magánembereknek kölcsön? tudakozdjék a szomszéd lakosoknál is ezen visszaélések tárgyában. Úgy szintén azokat is, akik netalán valakitől sérelmet szenvedtek, hallgassa ki, jegyezze fel, hogy utjáról visszatérve a kamara vele értekezvén, a bajokat orvosolhassa.“ Ezen instructióból látható, milyen visszaélések és rendetlenségek harapóztak el azon időben a postaszolgálatban.

Lauzer működéséből érdekes még felemlíteni, hogy ő is panaszolja, hogy bánnak el Bécsben a postaküldeményekkel. 1663-ban a pozsonyi kamarához intézett levelében azt írja,¹⁾ hogy ő a kamara leveleit és csomagjait szokott módon rendezve és kötözve elküldte Bécsbe, de azokat ott összekeverték, feltépték, összehányták és sérült állapotban küldték vissza és e miatt oly késedelmek támadtak, melyeknek Isten, ember látja ő nem az oka; kéri a kamarát, hogy e tekintetben intézkedjék.

Érdekes még ezen időből gróf Zichy István pozsonyi kamarai prefectusnak Sopronból a kamarához intézett levele, melyben írja: »Sopronban commission lévén a palatinussal és a többi convocatussal (összehivottakkal) állittasson a kamara Lauzer által még egy postát Gátán; Eszterházy Pál gróf is fog Széleskuton és Ruszton postákat állitatni, hogy a levelek Pozsony és Sopron között gyorsabban szállittassanak; a miből az látszik, hogy szükség esetén, magánemberek is megtoldták a királyi postát²⁾ és még nem vették szigoruan azon királyi jogot, hogy postát csak a királynak szabad állítani.

Lauzer idejében rendeltetett el, hogy a posta Bécsből Morvaország felé, Bécs Nikolsburg, Lundenburg, Hradisch (úgy van írva, hogy: Lumpenburg és Radics) és Trencsénen át közlekedjék;³⁾ a Győr felé menő posta pedig Óváron (Magyar Óváron) keresztül járjon, a hol szintén posta állittatott, hogy Béccsel gyorsabb legyen a levelezés.⁴⁾

Több mint valószínű, hogy ezen időszakban is változott a posták állománya Magyarországon, de megfelelő névjegyzékét — bizonyosan azon okból, a mit már fentebb is említettem, hogy a postákat külön számon nem tartották, — nem találtam.

Lauzer Gáspár 7 évi postamesterkedése után 1664-ben meghalt, utódja Pakay Benedek kamarai fogalmazó lett, kiről és általában a következő korszakról — ha körülményeim engedik — egy más alkalommal fogom kutatásaim eredményét bemutatni.

1) Országos levéltár. Kamarai levelek, 1660—1669. C) csomó.

2) Országos levéltár. Kamarai levelek 1660—1669. A) csomó.

3) U. o. Benigna Resol. 1663. okt. 25.

4) U. o. Benigna Resol. 1663. jul. 25.